

«Про постдокторатуру в університетах та наукових установах України»

З метою реалізації передбаченого Законом України Про «Вищу Освіту» від 01.07.2014 р. права науково-педагогічних працівників на академічну мобільність, для підвищення ефективності науково-дослідної діяльності в університетах та науково-дослідних установах України у цьому документі пропонується до розгляду питання про впровадження інституту постдокторантури в Україні.

I. Поняття постдокторантури

Однією з загальноновизнаних світових практик, спрямованих на підвищення ефективності дослідницької роботи в університетах та науково-дослідних інститутах, є залучення *на тимчасовій основі* до роботи над науковими проектами молодих кандидатів наук (докторів філософії), які нещодавно успішно завершили дисертаційне дослідження зі спорідненої тематики в *іншій* установі. Така форма організації діяльності молодого вченого після завершення аспірантури (або її аналогу) називається «постдокторантурою»¹ (англ. postdoctoral research), а сам молодий вчений, що перебуває в постдокторантурі, називається «постдоком». Відзначимо, що термін «постдок» позначає не посаду, а радше послугове збірним образом молодого вченого, що виконує науково-дослідну роботу у конкретному проекті на умовах трудового строкового договору (терміном до декількох років) під керівництвом досвідченого вченого.

Такий підхід до організації роботи молодого вченого дає змогу реалізувати *принципи академічної мобільності науково-педагогічних працівників* та має наступні переваги для задіяних сторін:

1) Для постдока:

- поповнення кола наукових контактів, яке в межах аспірантури, зазвичай, обмежується науковим керівником і, можливо, його колегами;

---

¹ В країнах з дворівневою системою наукових ступенів (зокрема, в Україні) може існувати поняття «докторантури», як форми підготовки науково-педагогічних працівників для здобуття другого (найвищого) наукового ступеня – доктора наук. Термін «постдокторантура» виник у країнах з однорівневою системою наукових ступенів і не повинен асоціюватись з поняттям «докторантура» у вказаному сенсі. В країнах з дворівневою системою більш підходящим міг би бути термін «постаспірантура».

- розширення тематики наукової діяльності, знайомство з новими методами, ідеями, а також формами організації наукової роботи;
- для науковців, чиї дослідження пов'язані з експериментальною роботою, доступ до потрібного обладнання;
- можливість працювати у конкретного керівника або в конкретній лабораторії чи університеті за вибором, навіть за відсутності в них відкритих постійних позицій;
- досвід роботи в новому колективі, що дозволяє більш повно реалізувати власний потенціал; розширення кругозору через необхідність пристосування до нового середовища, а для постдоків з закордону – до культурних особливостей іншої країни;
- за відсутності відкритих постійних позицій викладача або наукового працівника, постдокторантура дає можливість молодому вченому залишитись в академічному середовищі і продовжити заняття наукою.

2) *Для наукового керівника:*

- персональна та професійна реалізація;
- якісне керівництво постдоками створює репутацію керівнику і лабораторії і дає змогу в подальшому залучати найкращих в своїй області молодих спеціалістів;
- залучення нових людей з свіжими ідеями та новими підходами для реалізації завдання, поставленого у науковому проекті;
- розширення кола професійних контактів в академічному середовищі.

3) *Для організації:*

- можливість залучати до науково-дослідних робіт фахівців без необхідності укладати контракт та проводити конкурс на заміщення вакантної посади;
- залучення додаткових коштів, за умови, якщо постдок має власне фінансування за рахунок іменної стипендії, гранту тощо (див. пункт «Фінансування постдокторантури (світовий досвід)» нижче).

Зазначимо, що в більшості європейських країн, а також в країнах Північної Америки, позиція постдока в багатьох дисциплінах де-факто стала необхідним етапом в академічній кар'єрі після захисту дисертації доктора філософії, що передуює отриманню постійної позиції в університеті чи науково-дослідному інституті.

II. Фінансування постдокторантури (світовий досвід)

Найпоширенішими джерелами фінансування постдоків є такі:

- 1) Зовнішнє фінансування:
  - грантова підтримка від міжнародних фондів (наприклад: грант для молодих дослідників від Європейської Дослідницької Ради²);
  - стипендіальні програми фондів в країні, що приймає постдока, які не пов'язані з конкретним академічним закладом (наприклад: стипендії Фонду Гумбольдта³ (Німеччина), стипендії Британського Королівського Товариства⁴ (Великобританія) і т.д.).
- 2) Фінансування установою, що приймає постдока за рахунок спеціальних (часто, іменних) стипендій (наприклад: стипендіальні програми для постдоків у Стенфордському університеті⁵, стипендія для постдоків імені Гершеля Сміта в Кембриджі⁶ і т.д.).
- 3) Фінансування в рамках бюджету наявного науково-дослідного проекту потенційного наукового керівника постдока.

III. Впровадження інституту постдокторантури в Україні

Для імплементації практики постдокторських досліджень в Україні перш за все необхідно вирішити такі питання:

- 1) *Академічна мобільність*. Поняття постдокторантури передбачає проведення досліджень в іншій установі ніж та, де майбутнім постдоком була захищена дисертація доктора філософії, а тому вона не може бути реалізована в межах одного університету чи академічного інституту, а вимагає створення *Консорціуму* таких організацій, в якій увійшли б провідні наукові центри нашої країни.
- 2) *Фінансове забезпечення*. Як зазначалось вище (див. розділ II), фінансування постдокторських досліджень може забезпечуватись з різних джерел. Одними з можливих варіантів реалізації в Україні є:
  - Найпростіший механізм, який не потребує додаткових витрат – фінансування в рамках науково-дослідних тем, що виконуються в установі, яка запрошує постдока. У цьому разі, при складанні кошторису проекту окремо передбачається виділення коштів для

² <http://erc.europa.eu/funding-and-grants/funding-schemes/starting-grants>

³ <http://www.humboldt-foundation.de/web/humboldt-fellowship-postdoc.html>

⁴ <https://royalsociety.org/grants/schemes/newton-international/>

⁵ http://postdocs.stanford.edu/fellowships/fellowships_SoM.html

⁶ <http://www.herchelsmith.cam.ac.uk/fellowships/>

запрошення постдоків.

- Створення, в якості «пілот-проекту», окремої бюджетної програми для фінансування постдокторантури в організаціях, що увійдуть в консорціум.
- В перспективі, створення державного стипендіального фонду для постдокторських досліджень, який би на основі експертного оцінювання претендентів та їх запитів, здійснював фінансування їх постдокторантури (одним із потенційних способів наповнення бюджету такого фонду може бути часткове або повне перенаправлення в нього коштів, які зараз виділяються державою на стипендії та премії молодим дослідникам).

На першому етапі, в якості пілотного проекту, пропонуємо створити Консорціум з таких установ (перелік в жодному разі не є вичерпним і до консорціуму запрошуються всі бажані):

- Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
- Львівський національний університет імені Івана Франка,
- Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”,
- Інститути Національної академії наук України,
- Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара,
- Харківський національний університет імені Василя Каразіна

та затвердити в них окремі положення “Про постдокторантуру” (проект положення Київського національного Університету імені Тараса Шевченка у Додатку 1).

Додаток 1

Проект положення «Постдокторантура в Київському Національному Університеті імені Тараса Шевченка»

Метою конкурсу «Постдокторантура в Київському Національному Університеті імені Тараса Шевченка» (далі Конкурс) є залучення талановитих молодих вчених з інших вищих навчальних закладів (наукових установ) на території України та за її межами до виконання науково-дослідних робіт в складі колективів Університету, що сприятиме підвищенню ефективності науково-дослідної діяльності в Університеті, забезпечуватиме реалізацію права на академічну мобільність молодих вчених та стимулюватиме їх наукове і професійне зростання.

У цьому положенні терміни вживаються в такому значенні:

- Молодий вчений – особа, яка навчається або працює у вищому навчальному закладі або науковій установі: у віці до 35 років – спеціалісти без ступеня, кандидати наук та доктори філософії; у віці до 40 років – докторанти та доктори наук.
- Постдокторантура – форма організації діяльності молодого вченого після завершення роботи над дисертацією на здобуття наукового ступеня кандидата наук або доктора філософії. Зазвичай, передбачає участь у роботі над науково-дослідним проектом під керівництвом досвідченого вченого на контрактній основі строком 1-2 роки.
- Постдок – особа, що перебуває в постдокторантурі.

II. Порядок проведення конкурсу

1. Конкурс проходить неперервно у міру виникнення потреби в залученні молодих вчених до виконання науково-дослідних тем, що виконуються в Університеті.
2. Керівники науково-дослідних тем формують заявки (див. Додаток 2) в яких зазначається необхідна кількість постдоків, яких планується залучити до виконання тем, вимогами до їх компетенцій та досвіду роботи, а також вказуються заплановані джерела фінансування їх роботи.
3. Максимальний строк перебування в постдокторантурі Університету становить 2 роки.
4. Заява керівника теми розглядається на науково-технічній раді Університету, яка рекомендує провести Конкурс в рамках заявленої теми.
5. Інформація про порядок проведення Конкурсу розміщується на сайті науково-дослідної частини Університету (<http://science.univ.kiev.ua>).
6. Пакет документів на участь у конкурсі подається в наукову частину Університету і включає в себе: анкету учасника (див. Додаток 3), резюме (CV) англійською та українською мовами, список публікацій, рекомендаційні листи (за наявності) та сертифікат, що підтверджує рівень володіння англійською мовою.
7. Вимоги до учасників конкурсу:
  - вік до 35 років;

- наявність наукового ступеня кандидата наук або доктора філософії;
- від дати захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук або доктора філософії (за наявності декількох дисертацій, враховується та, що захищена першою) до моменту подачі заявки мало пройти **не більше 5 років**;
- до участі у конкурсі не допускаються співробітники Університету та особи, що навчались в аспірантурі (ад'юнктурі) Університету.

8. Заяви учасників, оформлені з порушенням встановлених вимог або такі, що надійшли після закінчення строків прийому, не розглядаються.

9. Рішення про результати Конкурсу приймаються Конкурсною комісією Університету на основі рекомендацій керівників тем з урахуванням наукових здобутків претендентів, відображених у заявах. Склад Конкурсної комісії затверджується наказом Ректора.

10. Рішення Конкурсної комісії оформлюються протоколом. Переможці конкурсу затверджуються наказом Ректора.

11. Переможці Конкурсу протягом одного місяця з дати оголошення результатів подають пакет документів для працевлаштування на умовах строкового трудового договору у науково-дослідну частину Університету на посаду та строк, що зазначались у заявці керівника відповідної теми.

12. Ефективність роботи постдока оцінюється шляхом атестації. Щопівроку постдок готує звіт про пророблену роботу в якому зазначаються:

- список публікацій, виконаних в рамках теми з зазначенням поточного стану публікації (подана до друку, прийнята до друку, опублікована);
- участь у семінарах та конференціях;
- список патентів або заявок на патенти, поданих або отриманих в рамках теми.

Звіт затверджується витягом з протоколу засідання кафедри/лабораторії, в якому обов'язково зазначається доцільність подальшої участі постдока в проекті.

Додаток 2

Заява керівника науково-дослідної теми для оголошення Конкурсу

1. П.І.Б., місце роботи та посада наукового керівника теми.
2. Назва та коротка анотація науково-дослідної теми на яку планується залучити постдока(ів).
3. Обґрунтування необхідності залучення постдока(ів) до проекту.
4. Вимоги до претендентів: спеціальність за якою було отримано науковий ступінь, досвід роботи, володіння іноземними мовами, наукометричні показники та ін.
5. Посади штатного розпису та строки на які планується зарахувати постдока(ів) з зазначенням джерел забезпечення оплати їх праці.

Додаток 3

Анкета учасника Конкурсу

1. П.І.Б., місце роботи та посада учасника.
2. Дата народження.
3. Науковий ступінь (у разі наявності кількох, зазначити всі, вказавши дати присвоєння).
4. Тема захищеної дисертації та назва вузу або наукової установи де вона була захищена.
5. Назва теми за якою оголошено Конкурс.
6. Перелік наукових проектів в яких брав участь претендент.
7. Короткий порівняльний аналіз проведених раніше досліджень з тематикою наукової теми за якою оголошено Конкурс.
8. Електронна адреса, телефон.